

Република Србија
Министарство просвете
Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

Образовни стандарди за крај обавезног образовања за
наставни предмет

ИСТОРИЈА

Видосава Граховац
Момчило Павловић
Марко Шуица
Предраг Марковић
Биљана Стојановић
Емина Живковић
Ивана Спасовић
Снежана Кнежевић
Јелена Поповић
Бранка Бечановић
Ирена Губеринић

Београд, 2010.

Образовни стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет Историја

Издавач:

Министарство просвете Републике Србије

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд

За издавача:

др **Жарко Обрадовић**, министар просвете

мр **Драган Банићевић**, директор Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања

Уредник:

Видосава Граховац, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

Образовни стандарди за крај обавезног образовања развијани су у периоду од 2005. до 2006. године у оквиру пројекта **Развој школства у Републици Србији** – пројектна компонента **Развој стандарда и вредновање**. Национални просветни савет донео је, 19. 05. 2009. године, Одлуку о усвајању Образовних стандарда за крај обавезног образовања (број: 401-00-13/71/2009-06).

САДРЖАЈ

1. УВОД	5
1.1. Настава и учење историје у транзицији	6
1.1.1. Контекст	6
1.1.2. Функција историје у наставном процесу	7
1.1.3. Израда образовних стандарда за наставни предмет Историја	7
2. ШТА СУ ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ	8
2.1. Циљеви образовања, циљеви учења наставног предмета и исходи учења	8
2.2. Образовни стандарди: конкретни искази изражени у облику захтеваних компетенција	9
2.3. Карактеристике квалитетних образовних стандарда	10
2.3.1. Спецификовање предмета	10
2.3.2. Фокус	11
2.3.3. Кумулативност	11
2.3.4. Обавезност за све	11
2.3.5. Диференцијација	11
2.3.6. Разумљивост	12
2.3.7. Изводљивост	12
3. ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ ИСТОРИЈА	13
3.1. Области и нивои образовних стандарда за наставни предмет Историја	14
3.2. Искази образовних стандарда по нивоима	16
3.2.1. Основни ниво	16
3.2.2. Средњи ниво	17
3.2.3. Напредни ниво	18
4. ПРИМЕРИ ЗАДАТАКА ЗА УЧЕНИКЕ КОЈИ ИЛУСТРУЈУ ОБРАЗОВНЕ СТАНДАРДЕ	19
4.1. Основни ниво	19
4.2. Средњи ниво	22
4.3. Напредни ниво	25
5. СМЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНИКЕ: КАКО КОРИСТИТИ СТАНДАРДЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ УЧЕЊА	28
5.1. Образовни стандарди и ревидирана Блумова таксономија	28
5.1.1. Димензије знања: главни типови и подтипови знања	29
5.1.2. Димензије когнитивних процеса: глаголи који се користе при дефинисању процеса	30
5.2. Настава Историје: појмови и вештине	31
5.2.1. Принципи учења историје и техника представљања знања	32
5.2.2. Настава на узрасту од 11 до 15 година	34
5.2.3. Листа сајтова који се баве наставом и учењем историје	35
6. ЛИТЕРАТУРА	36
7. ПОЈМОВНИК	37
Учесници и изради стандарда:	40

1. УВОД

Предлог образовних стандарда за крај обавезног образовања сачињен је у оквиру пројекта Министарства просвете Републике Србије „Развој школства у Републици Србији“, пројектна компонента „Развој стандарда и вредновање“. Припрему Предлога образовних стандарда за крај обавезног образовања, реализовао је Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања на основу члана 23 *Закона о основама система образовања и васпитања* (Службени гласник РС – Просветни гласник», број 62/03, 64/03, 58/04 и 62/04) и члана 22 *Закона о основама система образовања и васпитања* («Службени гласник РС – просветни гласник», број 72/2009).

Предлог образовних стандарда развили су стручни тимови које је именovalo Министарство просвете и спорта на основу предлога стручних друштава наставника. Образовни стандарди сачињени су на основу: процене стручњака за школски предмет, стручњака за образовне науке, стручњака за научну дисциплину и резултата емпиријског истраживања.

У току процеса израде стандарда постигнут је консензус консултованих наставника историје из свих региона Србије, да искази наведени у листи образовних стандарда одражавају оно што ученик/ученица треба да зна, разуме и уме да уради на крају обавезног образовања и васпитања из тог предмета. Да би се проверио концепт предложених стандарда и поставили нивои знања и вештина ученика, урађено је емпиријско истраживање на узорку ученика осмог разреда из свих региона Србије. Дефинисани предлози стандарда имају три основне намене:

- да унапреде квалитет наставе, учења и исхода учења;
- да помогну наставницима да успоставе објективне и јавне критеријуме оцењивања;
- да се користе као инструмент самовредновања и вредновања ученика, наставника и школа.

Шта се добија увођењем образовних стандарда?

- Лако се може проверити да ли су пожељни резултати учења остварени и тако вредновати ефективност учења.
- Фокус рада се мења – од поучавања ка учењу. Парадигма се мења – од наставника ка ученику.
- Наставници тачно знају шта ученици треба да науче.
- Ученици тачно знају шта се од њих очекује, шта треба да науче и како ће се њихово учење проверавати.
- Ученици преузимају већу одговорност за сопствено учење када знају шта се од њих очекује и које стандарде треба да остваре.
- Испитне материјале је лакше развијати када постоје јасно операционализовани циљеви и исходи/резултати учења.

1.1. Настава и учење историје у транзицији

1.1.1. Контекст

Историја је као мало која наука (зло)употребљавана у идеолошке, националне и политичке сврхе. Историографија и историјска уџбеничка литература у претходном периоду биле су једностране, обележене снажним идеолошким порукама и оценама, митологизацијом појединих личности и појава, где није било места за друге, а и кад је било, они су сликани црним бојама. Помоћу историје као науке и наставног предмета правдане су одређене политичке акције, једне личности глорификоване, стављане у уџбенике, а друге оцрњиване и избациване из уџбеника. До половине осамдесетих година југословенска историографија следила је федералну организацију државе. Кооперативни федерализам, који је у разбуктаном национализму од Југославије деведесетих направио бојиште грађанског рата, стварао је и издвојене историографије које су обликовале и даље обликују парцијалну историјску свест и сопствене истине, потврђују национални идентитет и новоуспостављену државност, испуштајући из вида југословенску целину, сем, можда, у најопштијим назнакама као рам за одређене догађаје. С друге стране, само оно што је договорено и усаглашено у републичким центрима могло је бити историја Југославије или пак историја Партије (*Преглед историје СКЈ, Београд, 1986*).

Историографија је са развојем политичких догађаја, који су се кретали у смеру деструкције Југославије, све више постајала слушкиња деструкције и потпорни стуб у међусобним обрачунама пружајући додатне квазинаучне аргументе. Део историографије је био сведен на ниво политичко-административне истине. Највећи део историографије у Србији служио је промовисању идеолошке истине. Поред тога, као одговор на фрустрације због комунистичке симетрије у историји Југославије, поравнавања и заборав, јавила се јака тежња за откривањем тзв. белих мрља, односно за истраживањем оних питања која, мада нису била експлицитно забрањена, некако су прећутно сматрана непожељним и опасним. Много је таквих примера посебно из новијег периода историје југословенских народа.

У жељи за ослобађањем од комунистичке историографије и пословичног гледања на историју кроз призму партијских форума и њених вођа, отишло се у другу крајност тзв. мењања историје, како неки кажу – ревизије историје. Постоји једна британска пословица која каже да се код њих прошлост не мења, али се мења будућност. Код свих југословенских народа прошлост је изгледа променљива, али будућност није. Зато, кад споменете да се бавите историјом, обично вас питају: „Којом историјом, односно када ћемо једном сазнати праву историју?“ У тражењу те „праве историје“ направљене су и неке грешке које су од историографије направиле политичко и медијско оружје у међусобним разрачунавањима. Ишло се из крајности у крајност. Колико пута су, само, победници на овим просторима скидани са пиједестала и поново дизани. Колико пута су одређене личности час биле хероји и јунаци, час издајнице и непријатељи. Такво стање у историографији, иако је споро продирало у уџбеничку литературу, свакако је имало утицај како на наставнике тако и на ученике. Полако али сигурно јављао се јаз између онога што се налазило у наставним програмима и уџбеницима и онога што се могло видети на телевизији или прочитати у новинама. Настала је потпуна конфузија и искривљена историјска свест. Искривљену историјску свест и поларизовано гледање (црно-бело) на прошлост простора и народа створили су: поремећене вредности, урушавање државног и друштвеног система, релативизовање историје, наметање нових оцена и ревизија историје, некритичко преузимање модела стабилних и јаких држава, лаичко тумачење и

разумевање историје, задржавање праксе да су настава историје и уџбеници пропаганда победника и режима који се урушавао и неадекватна припремљеност наставника за новине у настави. Људи који су одрастали са тим поларизованим гледањем тешко и болно доживљавају рушење сопствене илузије и слике прошлости. У тим узаврелим временима појавили су се нови уџбеници, од којих су под присмотром били они који обухватају новији период историје. Развила се нездрава и неконструктивна полемика. Уџбеници су, са једне стране хваљени и слављени, а са друге нападани и жигосани. Једни су их доживљавали као ревизију историје, праву историју, а други као четничку читанку, реваншистички уџбеник и сл. При том је потпуно бесмислена била критика са идеолошког односно прокомунистичког или прочетничког становишта. Иако је касније било покушаја поправљања уџбеника и израде алтернативних уџбеника, који су такође критиковани, још увек стаје у уџбеничкој литератури из историје у Србији није задовољавајуће. Уџбеници се припремају на основу наставних планова и програма који су у последње две деценије двадесетог века били често мењани, идеолошки обојени и који су свој одраз налазили у уџбеницима.

1.1.2. Функција историје у наставном процесу

Историја као наука и наставни предмет јесте једна од друштвених наука, али је истовремено и хуманистичка наука. То практично значи да она пружа не само знање о прошлости већ утиче и на образовање и моделирање ученика (човека), у смислу што рационалнијег сазнања о себи и другима. Историја је важна област учења у образовном процесу, било као предмет Свет око нас, Природа и друштво, било као Историја, због тога што је:

1. наставни предмет који ученицима објашњава појмове из друштвене теорије и праксе (држава, владар, демократија);
2. наставни предмет који уз српски језик и географију, пружа основе за изградњу идентитета (националног, културног, итд.);
3. наука која треба да образује за демократију, мир и толеранцију објашњавањем појмова као што су: рат, мир, избори, странке, опозиција, историјски процес, итд.;
4. наука која треба да пружи елементарну политичку писменост и политичку културу;
5. наука која пружа основе за усвајање националних, регионалних, европских и светских културних вредности.

1.1.3. Израда образовних стандарда за наставни предмет Историја

Полазећи од чињенице да је само бављење историјом деликатно поље рада, сматрали смо да тимским радом и широком сагласношћу наставника можемо доћи до основних образовних стандарда у историји као наставном предмету, односно до онога шта је минимални стандард знања који ученик треба да усвоји после обавезног основног образовања. Отворили смо и важно питање – шта су то кључна знања, односно које појаве, процесе, догађаје и личности ученици треба да усвоје и понесу као трајно добро након завршеног обавезног образовања? Основно питање које смо себи поставили гласило је: *Шта вреднујемо у историји? У одговору на то питање истакли смо да вреднујемо:*

1. Историјско знање, односно знање о историји: знања о времену и простору, разумевање хронологије, разумевање простора у одређеном временском интервалу, познавање важних чињеница, појмова, личности и процеса из националне и опште историје, разумевање узрочно-последичних веза, разумевање процеса, повезивање појава, догађаја и процеса, схватање шта се дешава на другом месту у истом временском интервалу...

2. Основни ниво истраживања у историји и тумачење историје засновано на употреби историјских извора.

Национални образовни стандарди настају у одређеном друштвеном контексту и мењају се током времена. Образовни стандарди настају из перспективе сваког друштва, па и српског, и морају бити по садржају растеређени, и доносити проверене и усвојене историјске чињенице и оцене, макар оне биле и непријатне или срамне како за друге народе тако и за Србе. Ми не морамо тежити потпуном консензусу у избору садржаја, па ни у интерпретацијама, него тежимо минимуму стандарда, који не би требали да буду спорни. Израда и примена образовних стандарда у наставном предмету Историја није тако једноставан посао и тражи време за уходавање и прихватање.

Основни принципи којима смо се руководили у раду су: фактографска тачност, уравнотежен одабир садржаја и колико је могућно непристрасно приказивање вредносних судова, дакле не и без икаквих судова, заснованих на провереним чињеницама и вредностима народа и државе кроз историју. Ниједан одабир није лишен вредносних судова.

Ми смо покушали да издвојимо знања, вештине и ставове ученика који су важни за разумевање друштва, себе и света у коме живе, разумевање основних социјалних и моралних вредности демократски уређеног, хуманог и толерантног друштва, знања, вештине и ставове која су основа за даље образовање и самостално учење.

2. ШТА СУ ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ

2.1. Циљеви образовања, циљеви учења наставног предмета и исходи учења

Циљеви образовања су релативно уопштени искази у вези са знањем, способностима, вештинама, ставовима, вредностима, интересовањем и мотивацијом, за које се очекује да их школа развије. Они изражавају шта је то што желимо да пружимо деци и адолесцентима како би се развили као личности, да би схватили научне концепте, научили о култури и традицији, да би могли да наставе школовање, да би се суочили са практичним захтевима свакодневног живота и да би могли активно да учествују у друштву. На нивоу циљева образовања друштво и држава изражавају концепцију друштвеног развоја и своја очекивања од школа, која су заснована на тој концепцији. Циљеви образовања изражавају потребе и интересе које у образовању имају појединац и друштво и представљају основу за планирање, организацију и реализацију целокупног образовног процеса.

Одређивање образовних **циљева предмета** подразумева сагласност о томе шта чини суштину одређене области или предмета. Образовни циљеви предмета односе се на очекиване, намераване исходе (резултате) образовања и представљају основу за њихово одређивање. Одређивање циљева предмета је логичан почетак процеса поучавања. Наставник себи поставља питања: *Шта желим да ученици науче?* Како ће се промене манифестовати у понашању? Већина стручњака у образовању сматра да је одређивање циљева поучавања корисно, чак нужно. Показало се да што су јаснији циљеви наставе и учења, бољи су и резултати поучавања. Да би се циљеви учења предмета остварили и применили у пракси, у учионици, потребно је средство којим би циљеви могли бити спецификовани и дефинисани. То средство је био наставни програм који је допуњен моделом исхода и кључних знања.

Исходи учења су искази о томе шта ученик зна, разуме и уме да уради након одређеног периода учења¹. Дакле, исходи су уствари описи онога што ученик треба да зна, разуме и уме да уради на крају одређеног периода учења (на крају разреда, на крају циклуса), онога што је резултата учења. На основу дефинисаних образовних исхода/резултата учења разрађују се задаци којима се испитује остваривање образовних резултата. Одговара се на питања:

- Шта ученик или ученица треба да зна, разуме и уме да уради?
- Шта је стварно **важно** знати?
- Шта је **кључно** за предмет, шта су **основни појмови** предмета, дисциплине?
- Шта је из програма предмета важно **дубоко разумети** како би било добра подлога за даље целоживотно учење?
- Која специфична знања и вештине треба поставити као резултате учења јер су важна за даље учење и ефикасно деловање у животу?
- Како ћемо знати да ли су ученици постигли пожељне резултате и развили нужне компетенције?
- Како проверавати научено?

2.2. Образовни стандарди: конкретни искази изражени у облику захтеваних компетенција

Образовни стандарди артикулишу захтеве школског учења и наставе, изражене као исходе/резултате учења за ученике. Преко образовних стандарда образовна мисија и задаци школе као образовне институције преведени су у конкретне термине и појмове. Овако конципирани образовни стандарди изведени су из општих циљева образовања и спецификују компетенције ученика. Употреба термина „компетенције“ указује да се образовни стандарди (за разлику од наставног плана и програма и упутстава за реализацију) не заснивају само на листи наставних садржаја преко којих су образовни циљеви конкретизовани. Компетенције пре идентификују основне димензије процеса учења у датом предмету или предметној области (или „домену“), и рефлектују фундаменталне захтеве који се постављају пред ученике у тој области. „Кључне компетенције могу да се развију као резултат другачијег, флексибилног и разноврсног коришћења конкретних компетенција у специфичним областима и повећавањем повезаности између компетенција из различитих области. Стицање компетенција мора почети систематским развојем „интелигентног знања у области.“ (Weinert 2001.)².

Образовни стандарди о којима овде говоримо развијени су од стране тима стручњака: стручњака за научну дисциплину, стручњака за наставу одређене научне дисциплине и стручњака за области психологије и педагогије. Сваки ниво захтеваног знања или вештине дефинисан је когнитивним процесима и активностима одређеног обима којим ученици на том нивоу могу овладати, а ученици на нижим нивоима не би могли. Одређивање захтева на различитим нивоима у моделу стандарда заснованог на компетенцијама није питање личног избора нити дискреционо право мале групе људи.

¹ EQF - defines learning outcomes as statements of what a learner knows, understands and is able to do on completion of a learning process (European Commission, 2006).

Cedefop - Learning outcomes are statements of what a learner knows, understands and is able to do after completion of learning. (2008): Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

² Weinert, F. E. (2001): Concept of Competence: A Conceptual Clarification. In D. S. Rychen & L. H. Salganik (Eds.), Defining and Selecting Key Competencies (pp. 45–66). Göttingen, Germany: Hogrefe & Huber.

Одређивање захтева по нивоима је одлука која се доноси од стране професионалаца, заснована на образовним циљевима (на разумевању образовне мисије одређеног предмета), а на основу уважавања искуства и мишљења стручњака, традиције релевантне дисциплине и емпиријског истраживања. Дакле образовни стандарди су:

- експлицитни искази шта ученик треба да зна и уради да би показао да је нешто савладао
- нивои стандарда описују колико добро је ученик савладао знања и вештине које су дате у стандардима наученог градива.

Модели компетенција су научни конструкти. Постизање датог нивоа компетенције носи информације о мисаоним операцијама и задацима које ће ученици, највероватније, моћи да ураде тачно. Да би ови модели били преведени у у праксу у учионици, потребно је да буду операционализовани у форми исхода, стандарда, задатака и примера како би образовна постигнућа ученика могла бити вреднована.

2.3. Карактеристике квалитетних образовних стандарда

Постоје бројни начини на које се може доћи до образовних стандарда, а „производ“ може бити у различитим формама. Карактеристике које квалитетни образовни стандарди треба да садрже уколико теже да повежу циљеве и исходе као и да буду реални и недвосмислени за кориснике у школама јесу:³

1. **Спецификовање предмета:** Образовни стандарди односе се на специфичан садржај, постављени су јасним терминима који одражавају базичне принципе научне дисциплине и школског предмета.
2. **Фокус:** Стандарди не покривају целокупан обим садржаја области или предмета са свом његовом разгранатошћу: стандарди конкретизују језгро предмета или области.
3. **Кумулативност:** Образовни стандарди односе се на компетенције које су биле развијане код ученика до одређене тачке у различитима фазама школовања и због тога одражавају систематско интегрисано учење.
4. **Обавезност за све:** Стандарди казују који су очекивани захтеви од ученика. Ови описи стандарда требало би да се примене на све ученике.
5. **Диференцијација:** Стандарди праве разлику између нивоа, према степену остваривања основног нивоа стандарда. Када се постави основни ниво стандарда, то олакшава даљу спецификацију нивоа и диференцијацију захтева.
6. **Разумљивост:** Образовни стандарди су формулисани јасно, коцизно и помоћу разумљивих појмова.
7. **Изводљивост, остварљивост:** Захтеви представљају изазов за ученике и наставнике, али могу бити остварени уз разумне напоре.

2.3.1. Спецификовање предмета

Предмети који се предају и уче у школи, формирају оквир који одређује структуру активности наставе и учења, а за то постоје добри разлози. Наставни предмети се подударују са академским дисциплинама које разрађују одређен поглед на свет: историјски, књижевни, културни, научни. У исто време наставни предмети представљају одређене „кодове“, нпр. математичке моделе, херменеутичке интерпретације текста. Да би били корисни на наставу и учење, образовни стандарди би требало да подвуку, истакну, кључне

³ Klieme E, Avenarius H, Blum W, Döbrich P, Gruber H, Prenzel M, Reiss K, Riquarts K, Rost J, Tenorth H E, Vollmer H (2004): The Development of National Educational Standards an expertise.

идеје предмета или група предмета за који се образовни стандарди праве. Те кључне идеје садрже основне концепте, нпр. идеја епохе у историји, концепт функција у математици итд, менталне процесе повезане са њима и основно знање повезано са њима.

2.3.2. Фокус

Један од највећих недостатака традиционалног наставног програма огледа се у очигледној тежњи да буде преобиман и свеобухватан. Тиме се имплицитно ограничава слобода наставника да одаберу, одлуче и прилагоде учење и наставу потребама ученика. Стандарди одређују оно што би било обавезно за све, а тиме допуштају наставницима слободу да обликују и допуне ова језгра. Битно је да се образовни стандарди фокусирају на кључне аспекте знања и вештина због којих је одређена научна дисциплина уведена као наставни предмет у школе.

2.3.3. Кумулативност

Образовни стандарди утврђују компетенције које треба да буду стечене на крају обавезног образовања. Те компетенције су ниже од захтева за ученике у одређеном разреду или од захтева који се оцењују после појединачне лекције. Овде нас не интересује садржај који је научен за тест а затим заборављен, него развој општих компетенција у фундаменталним областима, које могу бити употребљиве за ученика и тестиране после дужег временског периода. Ово значи да су образовни стандарди усмерени на резултате кумулираног учења, у коме су садржај и процеси систематски надграђивани, повезивани, често коришћени и употребљиви. Кумулативност стандарда тежи да превазиђе највећи проблем основношколског учења – парцијализацију искуства у процесу учења, са мало међусобне повезаности.

2.3.4. Обавезност за све

Одређивање основног нивоа, минимума стандарда, јесте кључно да би се обезбедило квалитетно образовање. Минимум очекивања би требало да буде јасан свакој школи, сваком наставнику и сваком ученику. Формулисање минимума захтева изведених из образовних циљева, који би били обавезни на националном нивоу, без обзира на тип школе, могло би да утиче на развој курикулума и наставе. Одговор на питање шта слабији ученик треба да зна и да буде у стању да постигне да би се сматрао успешним, јесте кључан у намери да се помогне таквим ученицима. У свакодневном испитивању и оцењивању ученика школе и наставници често заузимају неадекватан приступ оријентисан дефицитом. Обично најбољу оцену добија ученик који уради задатак задат целом одељењу, када је наставник у потпуности задовољан, свака нижа оцена одражава број и значај направљених грешака. Када се обезбеде позитивни описи компетенција, а нарочито минимума захтева, образовни стандарди би требало да спрече постојање дефицитне оријентације.

2.3.5. Диференцијација

Аутори овог текста не верују да би имало смисла укључивање додатних очекивања у саме образовне стандарде, посебно не на националном нивоу. Стандарди спецификују основну структуру компетенција које треба да успоставе и саопште обавезан минимум. Даља спецификација је остављена институцијама које одлучују о спецификацији курикулума, стручним удружењима и, на крају, појединачним школама.

2.3.6. Разумљивост

Образовни стандарди ће представљати побољшање у раду наших школа једино ако су јаснији и разумљивији од већине традиционалних наставних програма. Презентација стандарда одиграће кључну улогу у обезбеђивању да образовни стандарди буду прихваћени и цењени и од стране наставника и од стране јавности. Искуство Велике Британије, на пример, показује да консензус није лако постигнут. Национални образовни стандарди (различито названи) скандинавских земаља и неких провинција у Канади су, с друге стране, убедљиви примери стандарда који артикулишу образовну мисију у школама врло концизно и употребом прецизних појмова.

2.3.7. Изводљивост

Образовни стандарди би требало да одражавају реално изводљиве циљеве, који могу бити остварени од стране ученика под тренутно важећим условима у школама. Један од најинтересантнијих налаза проширених анализа међународних испитивања (TIMSS и PISA) јесте да наставници и експерти за научну дисциплину и курикулум масовно прецењују могућности ученика да тачно ураде постављене задатке. То наговештава да би се нереално високи захтеви могли предупредити описом минимума очекивања, посебно у ранијим стадијумима развоја образовних стандарда. Образовни стандарди могу да буду мотивишући изазов и за наставнике и за ученике, док нереално висока очекивања могу да воде ка демотивацији. Због тога, сви нивои захтева не могу бити дефинитивно одређени док не будемо имали детаљне емпиријске налазе. То подразумева вишегодишња емпиријска испитивања и анализе, као и значајна улагања у обуку и израду приручника за рад у настави.

3. ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ ИСТОРИЈА

Када говоримо о образовним стандардима за наставни предмет Историја, могуће је говорити о најмање две врсте стандарда.

Прва врста стандарда су стандарди садржаја који би требало да буду део наставног програма и говоре о томе шта ученици треба да знају, које појмове се очекује да усвоје. На жалост, у наставним програмима за историју пише шта наставник треба да предаје а не пише шта ученици треба да знају.

Друга врста стандарда су стандарди успешности који укључују стандарде садржаја односно кључне садржинске појмове за које се очекује да их ученици усвоје, али и процедурална знања и вештине који су диференцирани по нивоима. Они говоре колико добро, до ког нивоа ученик треба да зна, разуме и уме нешто да уради.

Приликом израде предлога образовних стандарда отворио се проблем и изазов како сачинити стандарде успешности ако у наставном програму нису дефинисани ни исходи ни стандарди садржаја. Тај проблем смо превазишли тако што смо паралелно са постављањем образовних стандарда по заједничкој методологији за све предмете, развијали кључне појмове за наставни предмет Историја. У оквиру пројекта Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања дефинисана су кључна знања и кључни појмови за наставни предмет Историја у основној школи. У првој фази (школске 2005/6.), листе кључних знања из историје за крај обавезног основног образовања донесене су консензусом наставника историје основних и средњих школа из свих округа Србије. Листе кључних знања су настале као резултат рада око осамстотина наставника на семинарима «Подршка настави историје». Семинари су организовани и реализовани у сарадњи Министарства просвете, Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и Друштва историчара Србије „Стојан Новаковић”. У другој фази (школске 2006/7), преко три стотине наставника и професора историје основних и средњих школа из свих округа Србије је на семинарима изнело ставове и мишљења која знања са листе кључних знања су нужна, важна и вредна. Постојало је доста дилема и недовољна сагласност о важности појединих појмова, појава, догађаја или личности. У трећој фази (школске 2007/8.), стручњаци за одређени период историје дали су свој суд и на заједничком скупу историчара грађан је консензус о томе који кључни појмови треба да буду резултат учења историје у основној школи. Тим стручњака са Филозофског факултета, Одељења за историју, Министарства просвете, Завода за унапређивање образовања и васпитања, окупљених око пројекта Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања упоредио је и ускладио листе кључних појмова по периодима историје примењујући хронолошки приступ; издвојио у ком периоду историје се појам први пут уводи и како, када одређени појам треба проширити или му дати ново значење у другом историјском контексту; за појмове које су издвојени као кључни за одређени период историје „везане“ су најважније информације за разумевање појмова и процеса у историји. Резултат тог рада је публикација Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања **Кључни појмови за крај обавезног образовања**⁴.

⁴ Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2008): Кључни појмови за крај обавезног образовања Историја, приручник за наставнике, Уредник: Ђуровић А. Редакција: Димић Љ., Рајић С., Шуица М., Ферјанчић С.

3.1. Области и нивои образовних стандарда за наставни предмет Историја

Описи знања и вештина из наставног предмета Историја које ученик/ученица треба да поседује на крају обавезног основног образовања и васпитања, изведени су из циљева образовања и васпитања, циљева наставе историје и наставног програма Историје за основну школу. На основу процене стручњака за предмет, стручњака за научну дисциплину консултација са наставницима и резултата емпиријског истраживања, дефинисани су образовни стандарди за предмет Историја за крај обавезног образовања и васпитања. У листи стандарда наведени су **искази који описују захтевана знања и вештине ученика** за предмет Историја на крају основног образовања и васпитања.

Стандарди/описи захтеваних знања и вештина груписани су две велике области које одржавају структуру компетенција које би требало да се изграде учењем наставног предмета Историја. Те области су Историјско знање/ знање о историји и Истраживање и тумачење историје

1. ИСТОРИЈСКО ЗНАЊЕ / ЗНАЊЕ О ИСТОРИЈИ чини скуп организованих информација и појмова из историјске науке које поседује ученик/ученица на крају основног образовања: знања о времену и простору, разумевање хронологије, познавање важних чињеница, појмова, личности и процеса из националне и опште историје, разумевање узрочно-последичних веза, као и вертикална и хоризонтална перспектива у историји.

Историјско знање служи као основ за сагледавање савременог света који узима у обзир временску димензију, у којем је садржано разумевање да садашњи догађаји и збивања имају своје корене у прошлости (често у далекој прошлости), а нису само резултат нечега што се недавно догодило.

Вертикална перспектива односи се на проучавање промене и континуитета током времена. Хоризонтална перспектива односи се на одређивање места појединачних догађаја, дешавања или токова у ширем европском контексту.

2. ИСТРАЖИВАЊЕ И ТУМАЧЕЊЕ ИСТОРИЈЕ чине вештине, ставови и вредности који су засновани на употреби историјских извора, коришћењу различитих средстава у функцији историјског истраживања и стицања знања, и мултиперспективност и пристрасности у тумачењу историје.

Истраживање и тумачење историје служи као основа за аналитичке вештине и умеће тумачења, које ће ученици моћи да употребе у будућности да би разумели свет у коме живе и промене које се дешавају и које ће им помоћи да процене податке који до њих долазе преко медија и из других извора.

Дакле, у листи стандарда наведени су:

- експлицитни искази **шта** ученик треба да зна и уради да би показао да је нешто савладао
- нивои стандарда описују **колико добро** је ученик савладао знања и вештине које су дате у стандардима наученог градива

Образовни стандарди за наставни предмет Историја описани су **на три нивоа** захтева. Нивои образовних стандарда описују захтеве различите тежине, когнитивне комплексности и обима знања, од једноставнијих ка сложенијим. Сваки наредни ниво подразумева да је ученик савладао знања и вештине са претходног нивоа.

1. Основни ниво

На првом, основном нивоу описани су захтеви који представљају базични или основни ниво знања и вештина. Основни ниво описује очекивани минимум нивоа знања и вештина. На основном нивоу налазе функционална и трансферна знања потребна за наставак учења и сналажење у окружењу. Очекује се да ће око 80% ученика постићи тај ниво.

2. Средњи ниво

На другом, средњем нивоу описани су захтеви који представљају средњи ниво знања, вештина и ставова. Очекује се да ће око 50% ученика постићи или превазићи тај ниво. Средњи ниво описује оно што просечан ученик може да постигне.

3. Напредни ниво

На трећем, напредном нивоу описани су захтеви за ученике који представљају напредни ниво знања, вештина и ставова. Очекује се да ће око 25% ученика постићи тај ниво. Захтеви за ученике на напредном нивоу су когнитивно сложенији. Напредни ниво описује знања и вештине које могу да покажу ученици који ће вероватно бити успешни у средњем образовању.

Сви стандарди у овом документу означени су на следећи начин:

- скраћеница за назив предмета: ИС. – Историја
- први број је ознака за ниво: 1. основни ниво; 2. средњи ниво; 3. напредни ниво;
- други број је ознака за област: 1. Историјско знање 2. Истраживање и тумачење историје
- трећи број је редни број стандарда у одређеној области на одређеном нивоу.

3.2. Искази образовних стандарда по нивоима: ОСНОВНИ СРЕДЊИ И НАПРЕДНИ НИВО

3.2.1. ОСНОВНИ НИВО

На првом нивоу описани су захтеви који представљају основни или базични ниво знања и вештина. Основни ниво описује очекивани минимум нивоа знања и вештина. Очекује се да ће око 80% ученика постићи тај ниво.

У области **1. ИСТОРИЈСКО ЗНАЊЕ** ученик/ученица:

- ИС.1.1.1. именује и разликује основне временске одреднице
- ИС.1.1.2. именује историјске периоде и зна редослед историјских периода
- ИС.1.1.3. зна поделу на праисторију и историју
- ИС.1.1.4. уме да одреди којем веку припадају важне године из прошлости
- ИС.1.1.5. уме да одреди којем историјском периоду припадају важне године из прошлости
- ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације
- ИС.1.1.7. именује најважније појаве из националне историје
- ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје
- ИС.1.1.9. зна на којем простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје
- ИС.1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

У области **2. ИСТРАЖИВАЊЕ И ТУМАЧЕЊЕ ИСТОРИЈЕ** ученик/ученица:

- ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч
- ИС.1.2.2. препознаје разлику између текстуалног историјског извора и других текстова познатих ученику, који говоре о истим историјским појавама
- ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике
- ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда
- ИС.1.2.5. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми табеле
- ИС.1.2.6. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми графикана
- ИС.1.2.7. зна да исте историјске појаве могу различито да се тумаче
- ИС.1.2.8. препознаје различита тумачења исте историјске појаве на једноставним примерима

3.2.2. СРЕДЊИ НИВО

На средњем нивоу описани су захтеви који представљају средњи ниво знања и вештина. Средњи ниво описује оно што типичан ученик може да покаже поред знања и вештина којима је овладао/ла на основном нивоу. Очекује се да ће око 50% ученика постићи или превазићи тај ниво.

У области **1. ИСТОРИЈСКО ЗНАЊЕ** ученик/ученица:

- ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом
- ИС.2.1.2. препознаје да постоји повезаност националне, регионалне и светске историје
- ИС.2.1.3. препознаје да постоји повезаност регионалне и светске историје
- ИС.2.1.4. препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости
- ИС.2.1.5. зна и разуме узроке и последице важних историјских феномена у националној историји
- ИС.2.1.6. зна и разуме узроке и последице важних историјских прекретница из опште историје

У области **2. ИСТРАЖИВАЊЕ И ТУМАЧЕЊЕ ИСТОРИЈЕ** ученик/ученица:

- ИС.2.2.1. уме да закључи о којем догађају, феномену и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора
- ИС.2.2.2. уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора
- ИС.2.2.3. уме да одреди из које епохе или са ког географског простора потиче историјски извор када је текст извора непознат ученику, али су у њему наведене експлицитне информације о особинама епохе или географског простора
- ИС.2.2.4. уме да одреди угао гледања на историјску појаву (победника или побеђеног) на основу поређења два историјска извора који говоре о истом историјском догађају, феномену
- ИС.2.2.5. препознаје да постоји пристрасност у појединим тумачењима историјских личности, догађаја, феномена

3.2.3. НАПРЕДНИ НИВО

На напредном нивоу описани су захтеви за ученике који представљају напредни ниво знања и вештина. Напредни ниво описује знања и вештине које могу да покажу ученици који ће вероватно бити успешни у средњем образовању. Очекује се да ће око 25% ученика постићи тај ниво.

У области **1. ИСТОРИЈСКО ЗНАЊЕ** ученик/ученица:

- ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен)
- ИС.3.1.2. уме да објасни специфичности важних историјских појмова и да их примени у одговарајућем историјском контексту
- ИС.3.1.3. зна специфичне детаље из националне и опште историје
- ИС.3.1.4. разуме на који начин су повезане појаве из националне, регионалне, опште историје
- ИС.3.1.5. разуме како су повезане појаве из прошлости и садашњости
- ИС.3.1.6. уме да закључи зашто је дошло до одређених историјских догађаја и које су последице важних историјских дешавања

У области **2. ИСТРАЖИВАЊЕ И ТУМАЧЕЊЕ ИСТОРИЈЕ** ученик/ученица:

- ИС.3.2.1. уме да изврши селекцију историјских извора
- ИС.3.2.2. уме да анализира и процени релевантност историјског извора
- ИС.3.2.3. уме да анализира и процени ближе хронолошко порекло извора
- ИС.3.2.4. уме да одреди на основу анализе историјског извора контекст у којем је настао извор и контекст о којем говори извор (идеолошки, културолошки, социјални, политички, географски контекст извора)
- ИС.3.2.5. уме да прочита историјске информације у различитим симболичким модалитетима и повеже их са претходним историјским знањем (закључује на основу историјске карте без понуђене легенде, упоређује два графика и закључује о појави)
- ИС.3.2.6. уме да издвоји разлике и сличности у тумачењима и изворима који се односе на исту историјску појаву
- ИС.3.2.7. уме да изрази став и мишљење о одређеном тумачењу историјског феномена и да одреди врсту пристрасности (манипулација, пропаганда, стереотип...)

4. ПРИМЕРИ ЗАДАТАКА ЗА УЧЕНИКЕ КОЈИ ИЛУСТРУЈУ ОБРАЗОВНЕ СТАНДАРДЕ

4.1. ОСНОВНИ НИВО

1.

<p>Област: 1. Историјско знање Стандард: ИС.1.1.1. именује и разликује основне временске одреднице Ниво: 1. основни Знање: чињенично Когнитивни процес: разумети, разликовати</p>
<p>Којој деценији припадају „шездесете“ године XX века? _____.</p>
<p>Тачно решење: седмој деценији, 7.</p>

2.

<p>Област: 1. Историјско знање Стандард: ИС.1.1.3. зна поделу на праисторију и историју Ниво: 1. основни Знање: чињенично Когнитивни процес: памтити</p>
<p>Допуни реченицу: Прошлост делимо на праисторију и _____.</p>
<p>Тачно решење: историју</p>

3.

<p>Област: 1. Историјско знање Стандард: 1.1.4. уме да одреди којем веку припадају важне године из прошлости. Ниво: 1. основни Знање: чињенично Когнитивни процес: разумети, разликовати</p>
<p>Стефан Душан се крунисао за цара 1346. године. Та година припада: а) првој половини XIII века б) првој половини XIV века в) другој половини XIV века. Заокружи слово испред тачног одговора.</p>
<p>Тачно решење: б) првој половини XIV века</p>

4.

Област: 1. Историјско знање

Стандард: 1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

Ниво: 1. основни

Знање: чињенично, познавање терминологије

Когнитивни процес: разумети, разликовати

Пронађи појмове који су истог значења и повежи их линијама.

1. револуција	а) исељавање
2. емиграција	б) изјашњавање грађана путем општег гласања
3. референдум	в) преврат
	г) досељавање

Тачно решење: 1-в, 2-а, 3-б

5.

Област: 1. Историјско знање

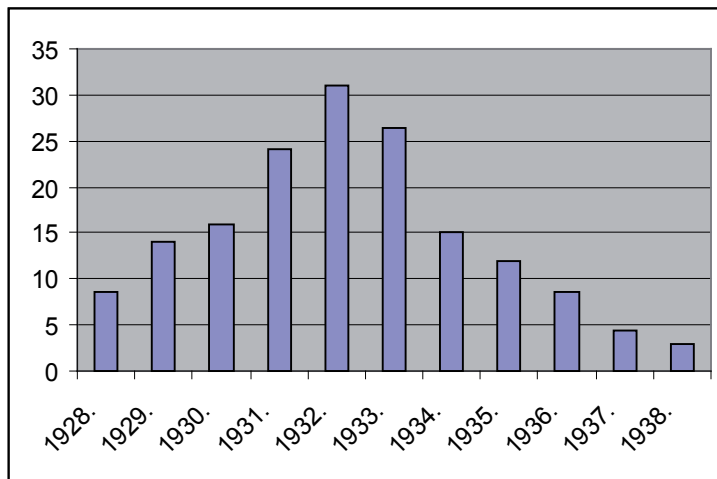
Стандард: ИС.1.2.6. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми графикона

Ниво: 1. основни

Знање: концептуално

Когнитивни процес: разумети

Графикон представља проценат незапослености у односу на укупан број становника у Немачкој, у периоду од 1928. до 1938. године.

Које је године незапосленост у Немачкој достигла највиши ниво?

Одговор: _____.

Тачно решење: 1932. године

6.

Област: 2. Истраживање и тумачење историје

Стандард: 1.2.8. препознаје различита тумачења исте историјске појаве на једноставним примерима.

Ниво: 1. основни

Знање: метакогнитивно

Когнитивни процес: евалуирати

Који од ових извора говори негативно о светом Сави? Заокружи слово испред тачног одговора.

а) «...И опет оде свети (Сава) у... велику архиепископију звану Жичу. И ту помоливши се по Богом преданом своме обичају... изабра ту од својих ученика богоразумне и бог-обојажљиве и часне (поштене и религиозне)... који могу управљати по божанственом закону и по предању светих апостола (по Светом писму) и чувати указање светих богоносних отаца.»

б) «Одавна нам је стигао глас ... како си оставио своју земљу (Србију) и родбину и очинско наслеђе (Стефана Немање) ... и дошао у Свету гору. ... (Потом је) испосник Сава оставио Свету гору и вратио се натраг (у Србију) као они који се предомишљају и окрећу ка злу ... Укратко речено, не само да је повредио монашке завете, него је уздрмао и сам устав о црквеним стварима.»

Тачно решење. б)

4.2. СРЕДЊИ НИВО

1.

Област: 1. Историјско знање

Стандард: 2.1.1. уме да повеже личност или историјски феномен са одговарајућом временском одредницом.

Ниво: 2. средњи

Знање: чињенично

Когнитивни процес: памтити

Уз назив политичког система упиши име једне од понуђених држава у којој се тај систем први пут појавио у XX веку.

Нацизам _____

СССР, Италија, Немачка, Француска, Велика Британија

Тачно решење : Немачка

2.

Област: Историјско знање

Стандард: 2.1.4 .препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости.

Ниво: 2. средњи

Знање: чињенично

Когнитивни процес: памтити

Која од наведених институција траје од средњег века до данас? Заокружи слово испред тачног одговора.

а) деспотовина

б) Српска православна црква

в) Народна скупштина

Тачно решење: б) Српска православна црква

3.

Област: 2. Истраживање и тумачење историје

Стандард: 2.2.1. уме да закључи о којем догађају, феномену или личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора.

Ниво: 2. средњи

Знање: концептуално

Когнитивни процес: анализирати

Прочитај текст и одговори на питање. О којем рату говори текст?

„На сопствену молбу постављен је ... за команданта Прве армије, која се у Колубарској бици нашла под најјачим ударом аустроугарских снага. Тада је извео маневар којим су његови војници успели да поврате положаје на планини Суворор и у даљим дејствима, у садејству са друге две армије, избаце аустроугарске трупе из Србије ...“

Тачно решење: о Првом светском рату.

4.

Област: 2. Истраживање и тумачење историје

Стандард: 2.2.4. уме да одреди угао гледања на историјску појаву (победника или побеђеног) на основу поређења два историјска извора који говоре о истом историјском догађају.

Ниво: 2. средњи

Знање: метакогнитивно

Когнитивни процес: разумети, разликовати, проценити

Заокружи слово испред цитата који говори о паду Јерусалима из угла освајача.

а) «Проливају се реке крви,
док се наши мачеви и копља немилосрдно заривају
у заблуделе људе,
радуј се Јерусалиме» (Латинска песма о паду Јерусалима)
б) «Наша крв је натопљена сузама. Нико не може да одбије
непријатеља који прети.

Пред копљима и мачевима који боду, влада ужас и
лица деце су бледа од страха» (Арапска песма о паду Јерусалима)

Тачно решење. а)

5.

Област: 2. Истраживање и тумачење историје

Стандард: 2.2.2. уме да закључи о којем догађају, феномену или личности је реч на основу садржаја карактеристичних сликовних историјских извора.

Ниво: 2. средњи

Знање: чињенично

Когнитивни процес: памтити, разумети

Шта је приказано на овој слици? Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Косовска битка
- б) Велика сеоба Срба
- в) досељавање Словена
- г) Први српски устанак

Тачно решење б) Велика сеоба Срба

6.

Област: 2. Истраживање и тумачење историје

Стандард: ИС.2.2.5. препознаје да постоји пристрасност у појединим тумачењима историјских личности, догађаја, феномена

Ниво: 2. средњи

Знање: чињенично

Когнитивни процес: памтити

Извод из радијског саопштења од 04.05.1980. о смрти председника СФРЈ, Јосипа Броза Тита гласи: „ Данас, у 15 часова и 5 минута престало је да куца срце највећег сина свих наших народа и народности.“

Који од наведених исказа је чињеница? Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Јосип Броз Тито је умро 15. маја
- б) Јосип Броз Тито је умро у 15:05 часова
- в) Сви грађани СФРЈ су обожавали Јосипа Броза Тита
- г) Јосип Броз Тито је био особа различитих народности

Тачно решење б) Јосип Броз Тито је умро у 15:05 часова

4.3. НАПРЕДНИ НИВО

1.

<p>Област: 1. Историјско знање Стандард: ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен Ниво: 3. напредни Знање: метакогнитивно Когнитивни процес: евалуирати</p>
<p>“...На дворске балове позивани су у то доба, поред градског паше, још и аустријски официри из Земуна и Панчева и они су сматрали за велику част да буду гости кнеза Михаила и кнегиње Јулије...”(Коста Н. Христић, «Записи старог Београђанина»). Овај извор је из _____ века.</p>
<p>Тачно решење: Из деветнаестог века, 19 , XIX век, 19.</p>

2.

<p>Област: 1. Историјско знање Стандард: 3.1.3. зна специфичне детаље из опште историје Ниво: 3. напредни Знање: чињенично Когнитивни процес: разумети</p>
<p>Савезничке вође размениле су честитке. ... У победничкој емисији те вечери, Черчил се обратио Британцима: „Волео бих да вечерас могу да вам кажем да је крај свим нашим мукама и невољама.“ Заокружи слово испред тачног одговора. Черчил је одржао овај говор: а) 15. 12. 1945. б) 09. 05. 1945. в) 02. 09. 1945. г) 06. 08. 1945.</p>
<p>Тачно решење: б) 09.05.1945.</p>

3.

<p>Област: 1.Историјско знање Стандард: 3.1.6.уме да закључи зашто је дошло до одређених историјских догађаја и које су последице важних историјских дешавања. Ниво: 3. напредни Знање: концептуално Когнитивни процес: применити</p>
<p>Велика сеоба Срба 1690. била је непосредна последица једног од наведених догађаја. Који је то догађај? Заокружи слово испред тачног одговора. а) спаљивање моштију светог Саве б) масовно учешће Срба у Бечком рату в) укидање кнежинске самоуправе г) балкански ратови</p>
<p>Тачно решење б) масовно учешће Срба у Бечком рату</p>

4.

Област: 2. Истраживање и тумачење историје

Стандард: ИС.3.2.4. уме да одреди на основу анализе историјског извора контекст у којем је настао извор и контекст о којем говори извор (идеолошки, културолошки, социјални, политички, географски контекст извора)

Знање: метакогнитивно

Когнитивни процес: евалуирати

Пажљиво прочитај стихове и одговори на питање: О чему говори овај цитат? Заокружи слово испред тачног одговора.

„Ој Стаљине стара бако
не вара се Тито лако,
Не вара се Тито борац,
Нити Ђидо Црногорац.
Што је више клевета и лажи
Тито нам је милији и дражи.“

- а) о савезу СССР и ФНРЈ
- б) о оснивању Коминтерне
- в) о Титовом 56. рођендану
- г) о раскиду са Информбироом

Тачан одговор: г) о раскиду са Информбироом

5.

Област: 2. Истраживање и тумачење историје

Стандард: ИС.3.2.6. уме да издвоји разлике и сличности у тумачењима и изворима који се односе на исту историјску појаву

Знање: метакогнитивно

Когнитивни процес: евалуирати

Наведена су два извора која сведоче о Версајском миру:

1. “Данас је у Дворани огледала потписан срамотни мир. Немојте то никада заборавити. Биће освете за срамоту из 1919.”

2. “У одређеном моменту, кад је дворана била дупке пуна,...појавио се стари Пашић, шеф југословенске делегације и бивши председник српске владе...И Немци су зурили у Пашића, осећајући и сами да је ово...врло лепа иронија судбине и пуна сатисфакција за малу Србију и сва њена страдања у рату.”

Како ови извори тумаче Версајски мир? Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) оба извора тумаче Версајски мир пристрасно
- б) један од извора тумачи Версајски мир пристрасно а други објективно
- в) оба извора тумаче Версајски мир објективно

Тачно решење: а) оба извора тумаче Версајски мир пристрасно

6.

Област: 2. Истраживање и тумачење историје

Стандард: 3.2.7. уме да изрази став и мишљење о одређеном тумачењу историјског феномена и да одреди врсту пристрасности.

Ниво: 3. напредни

Знање: метакогнитивно

Когнитивни процес: евалуирати

Прочитај стихове из песме Владимира назора „Друг Тито“:

Заокружи слово испред одговора који одражава твоје мишљење.

„Лице тврдо, шапа лавља,
али на дну груди скрито,
срце има као отац
друг нам Тито, Тито, Тито!“

- а) реалан опис Титове историјске улоге
- б) пропаганду личности вође
- в) песму без политичке поруке
- г) уметничку критику личности вође

Тачно решење: б) пропаганду личности вође

5. СМЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНИКЕ: КАКО КОРИСТИТИ СТАНДАРДЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ УЧЕЊА

Приликом одређивања тога шта ћемо испитивати и дефинисања нивоа тежине захтева за ученике, отворило се питање обима и врсте историјских знања. Да бисмо појаснили приоритете при одређивању тога шта испитивати и шта дефинисати у захтевима одређеног нивоа тежине, проверавамо да ли је конкретно историјско знање или вештину нужно знати, важно знати или вредно знати.

Шта значи нужно знати, важно знати, вредно знати?

Нужно знати

Основна знања која одражавају основни циљ поучавања, смисао предмета. Основна знања нису само чињенице и вештине, већ и препознавање, памћење и разумевање највжнијих појмова и појава. Знања која остају када се забораве бројни детаљи. Важна су за свакодневни живот, за квалитетно сналажење у животу.

Важно знати

Знања важна за цео живот, остају у памћењу, разумеју се, могу се користити увек. Знања и вештине које омогућавају продуктивно деловање: чињенице, појмови, принципи и вештине.

Вредно знати

Знања која подразумевају садржаје везане за предмет с којима је добро бити упознат: садржаји који су занимљиви, садржаји који олакшавају повезивање са другим предметима, садржаји који олакшавају разумевање базичних идеја.

5.1. Образовни стандарди и ревидирана Блумова таксономија

Ревидирана Блумова таксономија (Anderson L., Krathwohl D., 2001.⁵) има облик дводимензионалне таблице. Једна димензија је димензија знања (врсте знања које се учи, продукти учења), а друга димензија је димензија когнитивних процеса (процеса који се користе за учење). Димензија знања садржи четири, а димензија когнитивних процеса шест нивоа. Виши нивои укључују ниже нивое и представљају сложенија знања и сложеније процесе. Овладавање вишим нивоом подразумева да је овладано свим нивоима који се налазе испод тог нивоа. То значи да је ова таксономија хијерархијска класификација процеса и продуката учења

Образовни стандарди су тако дефинисани да одговарају једној од четири категорије унутар димензије знања и једној од шест категорија унутар димензије когнитивних процеса. За изражавање тога шта се учи и испитује (чињенично, концептуално, процедурално или метакогнитивно знање) користе се **именице**, док се за дефинисање когнитивних процеса (памтити, разумети, применити, анализирати, евалуирати, креирати) користе **глаголи**. Сваки образовни исход/резултат/стандард који се испитује налази се на пресеку две категорије димензија когнитивних процеса и знања.

⁵ Anderson W. L. & Krathwohl D. R. (2001). Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing, A: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives, Abridged Edition. Allyn & Bacon.

Овакав приступ дефинисању и примени образовних стандарда осигурава да се у задацима проверавају различити нивои знања и когнитивних процеса, односно да се у тестовима постављају задаци који од ученика захтевају коришћење виших нивоа когнитивних процеса.

ДИМЕНЗИЈЕ ЗНАЊА	ДИМЕНЗИЈЕ КОГНИТИВНИХ ПРОЦЕСА					
	1. Памтити	2. Разумети	3. Применити	4. Анализирати	5. Евалуирати	6. Креирати
А. Чињенично знање	Век је временско раздобље од	Повежи раздобље и догађај...		О ком рату говори овај текст?		
Б. Концептуално знање			Који догађај европске историје је имао утицај на...?		Одреди да ли је чињеница или пропаганда....	
В. Процедурално знање	Прочитај са мапе где је држава.....		Прочитај из графикона који % војника је...			Направи схему структуре друштва у
Г. Метакогнитивно знање					Који од наведених извора говори негативно о...	

5.1.1. Димензије знања: главни типови и подтипови знања

А. Чињенично знање – основни елементи које ученици треба да знају да би били упознати са дисциплином и могли да решавају проблеме у области: терминологија и специфични детаљи и елементи.

Б. Концептуално знање – разумевање основних појмова, повезаност основних елемената са ширим структурама које им омогућавају заједничко функционисање: класификације и категорије, принципи и генерализације, теорије и модели.

В. Процедурално знање – знање како нешто чинити, коришћење истраживања и критеријума, коришћење вештина, техника и метода: специфичне вештине и алгоритми, критеријуми за одабир одговарајућих поступака.

Г. Метакогнитивно знање – знање о когнитивним процесима (процесима мишљења који се користе за учење), као и свесност и разумевање властитих когнитивних процеса: знање о начину како смо решили задатке, знање када како и у којим ситуацијама применити одређена концептуална и процедурална знања.

5.1.2. Димензије когнитивних процеса: глаголи који се користе при дефинисању процеса (који се користе за учење) и примери захтева за ученике

1. Памтити: препознати, дефинисати, описати, идентификовати, означити, набројати, именовати, репродуковати, изабрати, изнети, присетити се.

Задатак: Препознати тачан одговор од понуђених, навести дефиницију неког појма, набројати елементе неког догађаја, рецитовати песму, навести шта се догодило пре и после неког догађаја.

2. Разумети: разликовати, израчунати, објаснити, навести пример, рећи својим речима, разјаснити, протумачити, извести закључак, парафразирати, преиначити, резимирати, преуредити, представити, превести, адаптирати.

Задатак. Интерпретирати слике, карте, графиконе, описати својим речима неку појаву, на основу чињеница предвидети последице, објаснити зашто се нека особа понашала на одређени начин, описати главну идеју неког текста, написати резиме.

3. Применити: употребити, изабрати, израчунати, показати, развити, открити, искористити, управљати, модификовати, организовати, предвидети, припремити, произвести, повезати, преструктурирати, показати, демонстрирати, решити, пренети, употребити.

Задатак: Показати на другом примеру, предвидети могуће последице, направити схему да би се илустровала нека појава.

4. Анализирати: упоредити, рашчланити, резимирати, разликовати, препознати, приказати у кратким цртама, указати на важност, повезати, изабрати, одвојити, преиспитати, супротставити, препознати неизречене претпоставке, разликовати чињенице од закључака, разликовати узрок од последице, одредити релевантност података, категоризовати, комбиновати, саставити, модификовати, преуредити, реконструисати, реорганизовати.

Задатак: Анализирати структуру дела (уметничког, историјског), направити схему/дијаграм, направити извештај о неком догађају, утврдити зашто је дошло до неке промене, објаснити до којих последица би довела промена у некој променљивој величини.

5. Евалуирати: проценити, аргументовати, вредновати, упоредити, закључити, критиковати, објаснити, интерпретирати, просудити, повезати, резимирати.

Задатак: Вредновати примереност закључака из приказаних података, проценити вредност неког дела употребом спољних стандарда квалитета, проценити логичку заснованост писаног материјала или предавања, утврдити оправданост неке акције или одлуке.

6. Креирати: конструисати, планирати, осмислити, поставити хипотезе, развити, створити, продуковати, реорганизовати.

Задатак: Осмислити план истраживања одређеног друштвеног проблема, спровести неки самостални пројекат, објаснити неки догађај с одређеног аспекта, направити уређај који обавља неки процес, осмислити начин за...

5.2. Настава Историје: појмови и вештине

У последње две деценије двадесетог века у Европи и свету развијена су истраживања о томе како деца уче школске предмете. „Историчари су почели да размишљају о појмовима, за чије евентуално неадекватно коришћење нису сносили никакве последице и које су прихватили као готову чињеницу. Наведени списак таквих појмова међу којима су класа, род, заједница, етничка припадност...“⁶

У овом делу навешћемо само кратак преглед појмова и вештина који су релевантни за наставу и учење историје.

Садржински – концептуални појмови су појмови који нам помажу да разумемо историјске токове и правилности, као и одређене догађаје. Неки од тих појмова, а можда и већина, позајмљени су из других дисциплина (цивилизација, култура, држава...). Да ли ће деца разумети садржинске појмове историје зависи од тога:⁷

- да ли су објашњени
- како су употребљени у илустровању разних историјских околности
- да ли је указано на оно што је опште и на оно што је јединствено у појединачном догађају
- да ли је указано на контекст у коме се догађаји дешавају

Процедурални појмови могућавају да разумемо историју, начин на који настаје историјско знање и начин рада историчара. Процедуралним појмовима припадају:

- хронологија
- узрочност
- сведочанства
- континуитет, промена, поређење

Вештине: настава историје којој је циљ да оспособи ученике да разумеју историјске токове и да анализирају прошлост, требало би да буде усмерена на помоћ у стицању следећих способности (Stradling 2001.):⁸

- да буду способни да постављају релевантна питања
- да у изворима уоче релевантне податке који ће им помоћи да одговоре на питања која постављају
- да уреде податке у вези са одређеним догађајем или ситуацијом тако да се у њима види редослед (шта се прво десило, шта се после десило, а шта се дешавало упоредо, итд.)
- да податке ставе у контекст других података које већ знају о том периоду
- да у погледу повода и узрока испитају доступан материјал и да га поређају по важности
- да донесу одређени закључак о томе шта се десило, зашто се десило и да наведу

6 Блек Џ, Макрејлд Д. (2007): Изучавање историје Београд, Clio

7 Stradling R. (2003): Multiperspectivity in history teaching: a guide for teachers, Concil of Europe

8 Stradling R (2001): Learning and teaching about the history of Europe in the 20th century <http://www.coe.int/T/E/Cultural%5FCo%2Doperation/education/History%5FTeaching/>

разлоге за своје закључке

- да саставе, усмено или писмено, јасан и логичан приказ на основу анализе
- да препознају своје становиште, пристрасност, предрасуде и да их узму у обзир у свом тумачењу доступних сведочанстава

5.2.1. Принципи учења историје и техника представљања знања

Да би успешно остварили резултате наставе и учења, важно је да не заборавимо основне принципе успешног учења:⁹

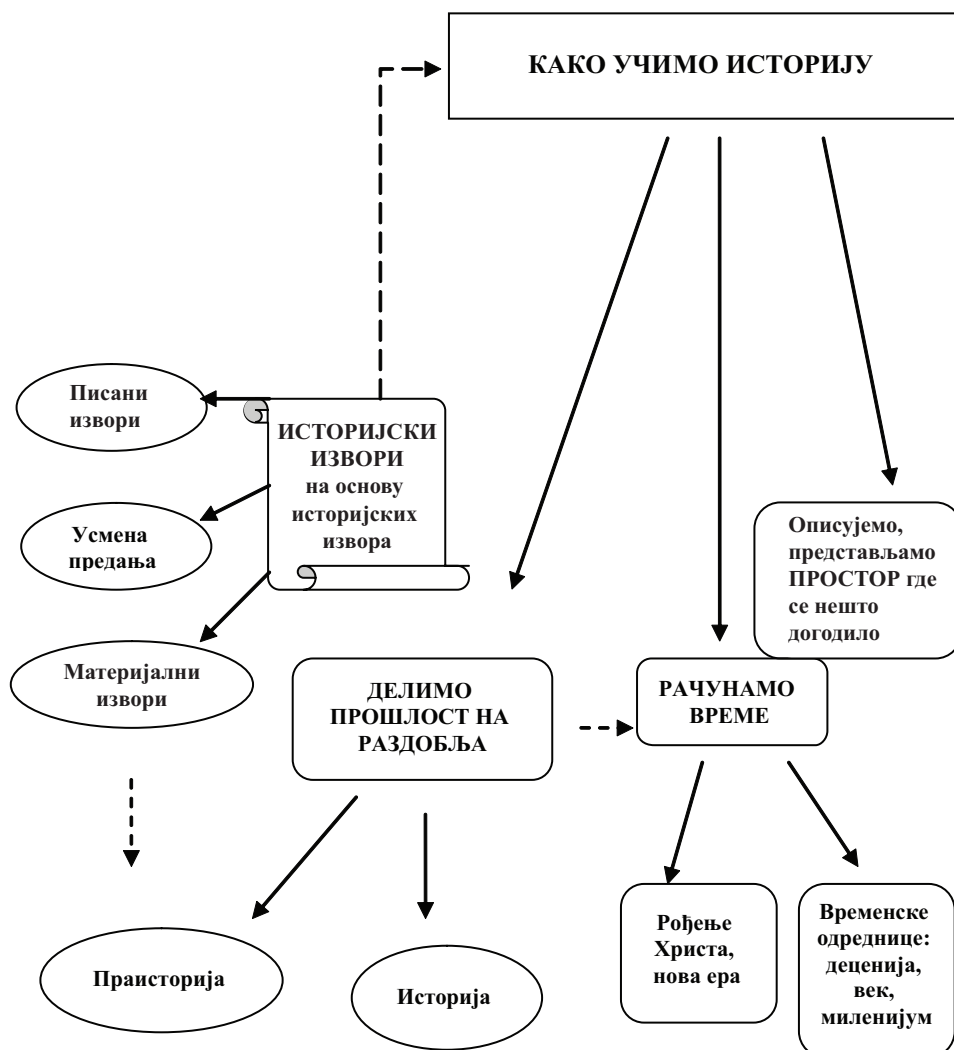
- испитати и ангажовати предходне идеје и представе ученика. Ученици долазе у школу са неким представама како свет функционише. Неке од тих представа и идеја су заблуде и због тога је важно питати ученике шта мисле, шта знају о одређеном феномену који је предмет учења.
- чињенично знање организовано у појмовне мреже је кључно за разумевање историје.
- организовати наставу која подржава развој знања о сопственом учењу.

Једна од техника која се показала корисном у развијању и организовању појмова код ученика јесте техника „концепт мапирања“. Концепт мапирање (Concept Mapping, мапирање појмова), је техника представљања знања графом. Граф је математички термин који представља елементе неког скупа у „чворовима“ који су повезани линијама. На концепт мапама, **схемама појмова**, приказане су **мреже појмова**. Мреже се састоје од главних упоришта („чворова“) појмова и линија које одражавају везу међу појмовима. Те везе не морају увек бити директне и линеарне.

Технику је развио професор Новак (Novak J. 1978.) са Корнел универзитета и заснована на теорији која истиче значај претходног знања како би могли да се науче и развију нови појмови (Ausubel D.1960.). Основна поставка Новака јесте да смислено учење укључује асимилацију нових појмова и њихово уграђивање у постојеће когнитивне структуре.

⁹ Board on Behavioral, Cognitive, and Sensory Sciences and Education (BCSSE 2005): How Students Learn: History, Mathematics, and Science in the Classroom <http://www.nap.edu/openbook.php?isbn=0309074339>

Пример:

5.2.2. Настава на узрасту од 11 до 15 година

<p>Употребите конкретна средстава и помагала, посебно када се ради о комплекснијем материјалу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Користите визуелна помагала као што су мапе, дијаграми, табеле... ○ Користите добро појмовно организоване материјале који дају објашњења корак по корак.
<p>Дајте ученицима могућност да истраже многа хипотетичка питања.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Омогућите ученицима да дискутују о друштвеним темама. ○ Планирајте наставне ситуације у којима ће ученици да износе ставове и аргументе „са позиције других“
<p>Охрабрите ученике да објасне како су разумели о чему се ради, како су решавали проблеме.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Тражите од ученика да раде у паровима где ће један од ученика да размишља наглас и изложи како би решио проблем или приказао лекцију, а други ученик је слушалац који проверава да ли су сви кораци споменути и да ли све делује логично. ○ Проверите да ли питања или тестови које дајете деци захтевају само пуко меморисање, један једини исправан одговор или дајете отворена питања или тражите од ученика да упореде два различита става о истој теми.
<p>Када год је могуће, објашњавајте и приказујте шире концепте, не само чињенице користећи материјале и идеје релевантне за ученике.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Када говорите на пример о грађанском рату, узмите у обзир да су многи други проблеми поделили земљу пре тога. ○ Користите медије, изворе, примере из живота, из књижевности, да бисте илустровали и објаснили друштвене појаве.

5.2.3. Листа сајтова који се баве наставом и учењем историје

School History.co U.K:

http://www.schoolhistory.co.uk/primarylinks/general_sites.html

Primary Resources History UK

<http://www.primaryresources.co.uk/history/history.htm>

National Center for History in the Schools UCLA

<http://nchs.ucla.edu/standards/>

Историјске интерактивне мапе: <http://www.mapsofwar.com/maps.html>

Припреме и планови часа за наставнике:

http://www.pbs.org/empires/thegreeks/educational/research_links.html#lesson

<http://www.primaryhistory.org/lessons/>

http://www.vanderbilt.edu/cft/resources/teaching_resources/theory/blooms.htm

Концепт мапе и ресурси:

<http://www.thecorner.org/hist/maps/index.html>

Историја за децу: History for Kids

<http://www.historyforkids.org/>

6. ЛИТЕРАТУРА

1. Aldrich, R. (2000): *Educational Standards in Historical Perspective*. In: Goldstein, H. & Heath, A. (eds). *Educational Standards*. Proceedings of the British Academy, No. 102. Oxford: Oxford University Press. 39–67.
2. Anderson, L.W. & Krathwohl (Eds.) (2001): *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman.
3. Блек Џ., Макрејлд Д. (2007): *Изучавање историје*, Београд, Clio
4. Board on Behavioral, Cognitive, and Sensory Sciences and Education (BCSSE *How Students Learn: History, Mathematics, and Science in the Classroom* (2005)
<http://www.nap.edu/openbook.php?isbn=0309074339>
5. Хавелка Н. (1982): *Питање структуре и организације праћења и стандарди вредновања васпитно-образовног рада у школи*, у зборнику „Праћење и оцењивање ученика, Завод за унапређивање васпитања и образовања Београда, едиција „Школске теме“ бр.9 стр. 35-53, Београд
6. Ertl, H. (2006): *Educational standards and the changing discourse on education: the reception and consequences of the PISA study in Germany*. Oxford Review of Education, 32 (5): 619–634.
7. European Commission, Joint Research Centre, Institute for the Protection and Security of the Citizen, Centre for Research on Lifelong Learning (2008). *Learning to Learn: What is it and can it be measured?* EUROPEAN COMMISSION Directorate-General for Education and Culture Implementation of “Education and Training 2010” work programme, Working group on Basic skills, entrepreneurship and foreign languages. Progress Report November 2003.
http://www.europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/basic-skills_en.pdf
8. Хавелка Н. (2000): *Ученик и наставник у образовном процесу*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
9. Kane, M. (1994): *Validating the Performance Standards Associated With Passing Scores*. Review of Educational Research, 64(3), 425–461.
10. Key competencies (2006): *A developing concept in general compulsory education*
<http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=032EN>
11. Klieme E, Avenarius H, Blum W, Döbrich P, Gruber H, Prenzel M, Reiss K, Riquarts K Rost J, Tenorth H E, Vollmer H (2004): *The Development of National Educational Standards an expertise*. Bundesministerium für Bildung und Forschung / Federal Ministry of Education and Research (BMBF) Publications and Website Division D-11055 Berlin
12. McLaughlin, M. & Shepard, L. A. (1995): *Improving Education through Standards-Based Reform: A Report by the National Academy of Education Panel on Standards-Based Education Reform*. Stanford, CA: National Academy of Education.
13. McTighe, J. & Wiggins, G. (2004): *Understanding by Design*, Professional Development Workbook. Association for Supervision & Curriculum Development.
14. Pellegrino W., Chudowsky N., Glaser R. (2001): *Knowing What Students Know: The Science and Design of Educational Assessment* Committee on the Foundations of Assessment, Board on Testing and Assessment
<http://www.nap.edu/openbook.php?isbn=0309072727>
15. RECOMMENDATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF>
16. Ristić-Dedić Z, Bezinović P, (2005) *Metodološki priručnik za predmetne stručne skupine*, (radna verzija u okviru projekta Uvođenje državne mature u hrvatski školski sustav), Institut za društvena istraživanja, Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb
17. Spady, W. (1993). *Outcome-based education*. Belconnen, ACT: Australian Curriculum Studies Association. (CAS 371.3 SPAD)
18. Spady, W. (1994). *Choosing outcomes of significance*. Educational Leadership, 51 (6), 1—23.
19. Spady, W. (1988). *Organizing for results: The basis of authentic restructuring and reform*. Educational Leadership, 46.
20. Stradling R.(2001) *Learning and teaching about the history of Europe in the 20th century* Council of Europe Publishing F-67075 Strasbourg Cedex Council of Europe
21. Weinert, F. E. (2001). *Concept of Competence: A Conceptual Clarification*. In D. S. Rychen & L. H.Salganik (Eds.), *Defining and Selecting Key Competencies* (pp. 45–66). Göttingen, Germany:Hogrefe & Huber.
22. Wiggins, G. & McTighe, J. (2005). *Understanding by Design*, Expanded 2nd Edition. Association for Supervision & Curriculum Development.fe
23. Wiliam, D. (1996). *Meanings and Consequences in Standard Setting*. Assessment in Education, 3(3), 287–307.

7. ПОЈМОВНИК

Вештина

Способност успешног обављања неке активности.

Ефективност образовног система

Степен успешности образовања изражен мером резултата у терминима постигнутих излазних компетенција ученика и улагања у систем образовања.

Завршни испити

Испити на крају образовног циклуса (нпр. на крају средњошколског образовања) који су обавезни за целу популацију ученика и којима се проверавају достигнута знања, вештине и ставови ученика (компетенције).

Знање

Скуп организованих информација које поседује неки појединац, разумевање информација, појмова и односа и коришћење информација.

Индикатори квалитета образовања

Јасно дефинисани показатељи који омогућавају процене о кључним аспектима образовног система. Индикатори који се најчешће користе односе се на обухват, осипање ученика из образовног система, курикулум, образовна постигнућа ученика, учење и поучавање, подршку која се пружа ученицима, школско окружење и етос, доступне ресурсе, руковођење и осигурање квалитета образовања.

Информатичка писменост

Способност коришћења рачунара за професионалне потребе и у свакодневном животу.

Кључне компетенције¹⁰

Кључне компетенције представљају трансферабилни, мултифункционални пакет знања, вештина и ставова које су свима неопходне за лично остварење развој, инклузију и запослење. Оне треба да се развију до краја обавезног образовања или обуке, и треба да представљају основу за даље учење као део целоживотног учења. Дефиниција наглашава да компетенције треба да буду трансферабилне, дакле примењиве у многим ситуацијама и контекстима, мултифункционалне, да би се са њима постигло неколико циљева, решили различити проблеми и обавиле различите врсте задатака. Кључне компетенције су предуслов за адекватни лични став у животу, послу и каснијем учењу.

Кључне компетенције за целоживотно учење¹¹

- Комуникација на матерњем језику
- Комуникација на страним језицима
- Математичка компетенција и базичне компетенције у природним наукама и технологији
- Дигиталне компетенције
- Учење учења
- Социјалне и грађанске компетенције
- Иницијатива и предузимљивост
- Обавештеност о култури и изражавање

¹⁰ EUROPEAN COMMISSION Directorate-General for Education and Culture Implementation of "Education and Training 2010" work programme, Working group on Basic skills, entrepreneurship and foreign languages. Progress Report November 2003.

http://www.europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/basic-skills_en.pdf

¹¹ RECOMMENDATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF>

Improving competences for the 21st Century: (2008) An Agenda for European Cooperation on Schools http://ec.europa.eu/education/school21/sec2177_en.pdf

Минималне компетенције

Минимални захтеви који се очекују од свих ученика, компетенције које сваки ученик треба да стекне након одређеног образовног циклуса.

Национална тестирања и проверавања

Стандардизована испитивања из различитих предмета која се периодично организују и која пружају наставницима, школама и креаторима образовне политике увиде (а на основу успеха и постигнућа ученика) о остварености циљева образовања и успешности рада наставника и школа.

Национални стандарди у образовању

Образовни стандарди представљају суштинска знања, вештине и умења која ученици треба да поседују на крају одређеног циклуса образовања. Образовни стандарди су, у ствари, експлицитни искази шта ученик треба да зна и уради да би показао да је нешто савладао. Нивои стандарда описују колико добро је ученик савладао знања и вештине.

Образовни исходи ¹²

Исходи учења су искази о томе шта ученика зна разуме и уме да уради након одређеног периода учења.

PISA (Program for International Student Assessment)

Програм међународне оцене образовних постигнућа ученика на завршетку периода општег образовања, чији је основни циљ процена различитих аспеката припремљености ученика за изазове наставка школовања и сналажења у свакодневним животним ситуацијама. Процењују се постигнућа ученика у четири области: математика, природне науке, разумевање прочитаног и решавање проблема. PISA је међународно компаративно испитивање које организује и спроводи OECD у трогодишњим циклусима (2000, 2003, 2006...). PISA проверава у којој мери су петнаестогодишњаци развили међукурукуларне компетенције: способност анализирања, резонувања и ефикасног комуницирања идеја и вештина важних за целоживотно учење.

Приступ заснован на резултатима учења

Приступ у развоју курикулума, поучавања и вредновања који се примарно усмерава на то шта ученик зна и може да учини након одређеног периода учења. Полази се од следећих питања: Шта желимо да ученик научи? Зашто желимо да то научи? Како најбоље можемо помоћи ученику да то научи? Како ћемо знати да је то научио? У приступу усмереном ка резултатима учења прво се дефинишу пожељни резултати учења (образовни исходи), а онда се курикулум, методе поучавања и вредновање резултата осмишљавају тако да подржавају пожељне образовне исходе.

Самовредновање школа

Методолошки приступ који помаже школама у процесу самоанализе, одређивању развојних приоритета, постављању циљева и разради развојних планова с циљем преузимања одговорности за властито деловање и унапређивање квалитета рада. Уз остале индикаторе квалитета образовања (као што су обухват, осипање ученика итд.), школе за самовредновање користе и резултате националних испита и испитивања.

Сумативно вредновање

Вредновање научног или вредновање учења које се спроводи на крају одређеног периода учења или учешћа у образовном процесу. Сумативно вредновање се базира на кумулираним

¹² EQF - defines learning outcomes as statements of what a learner knows, understands and is able to do on completion of a learning process (European Commission, 2006).

Cedefop - Learning outcomes are statements of what a learner knows, understands and is able to do after completion of learning. (2008): Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

образовним искуствима, а користи се за утврђивање нивоа остварености циљева одређеног образовног програма. Испитује се степен у коме су ученици савладали градиво образовног програма и постигнуће ученика се изражава скоро увек оценом. Сумативно вредновање је готово увек испитивање високог ризика за појединог ученика, и представља основу за поређење постигнућа ученика с неком референтном групом или спољашњим критеријумом.

TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study)

Међународно испитивање које спроводи „International Association for the Evaluation of Educational Achievement” у четворогодишњим циклусима (1995, 1999, 2003, 2007...). Резултати TIMSS-а дају податке о знању, примени знања и резоновању ученика у области математике и природних наука на крају четвртог и осмог разреда основне школе. TIMSS Advanced (2008.) спроводи се на крају средње школе, а предмет испитивања је знање, примена и резоновање у области физике и математике у поређењу са ученицима из других земаља.

Формативно вредновање

Вредновање у процесу учења. Вредновање које служи да би се добиле информације о напредовању ученика и које служи као повратна информација за унапређивање процеса учења и поучавања. Вредновање постаје формативно кад се добијени резултати користе за прилагођавање метода поучавања у смеру бољег задовољавања потреба ученика. У процесу формативног вредновања, наставник идентификује потребе ученика и утврђује његова знања и вештине и пружа ефикасну повратну информацију ученику како би заједнички унапредили учење.

Целоживотно учење

Процес образовања који се одвија током целог живота неке особе ради личног развоја, стицања нових знања и компетенција, ефикаснијег прилагођавања новим животним околностима, новим технологијама, сазнањима и достигнућима људског друштва. Укључује све облике учења, а не само формално учење у образовним институцијама.

Учесници и изради стандарда:**Стручни тим:**

- Видосава Граховац, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд
- др Момчило Павловић, Институт за савремену историју, Београд
- др Марко Шуица, Филозофски факултет, Одељење за историју, Београд
- др Предраг Марковић: Институт за савремену историју, Београд
- Биљана Стојановић: Министарство просвете Републике Србије
- Емина Живковић: ОШ „Ђура Јакшић“, Београд
- мр Ивана Спасовић : Економска школа, Земун
- Снежана Кнежевић: ОШ „Владислав Рибникар“, Београд
- Јелена Поповић: Пета београдска гимназија, Београд
- Бранка Бечановић: ОШ „Ослободиоци Београда“, Београд
- Ирена Губеринић: ЕТШ „Никола Тесла“, Београд

Консултанти:

- др Ненад Хавелка, Институт за психологију, Београд, пружио је драгоцену помоћ и подршку у првој фази израде предлога образовних стандарда
- George Bethell, Education Testing Service, Europe
- Claire Sladden, Education Testing Service, Europe

Група за статистичку анализу:

- др Јованка Вукмировић
- Јелена Петровић
- Јелена Николић